

ו' חשון ה'תשפ"א		כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	17: 22	18: 33	
ת"א	17: 38	18: 35	
חיפה	17: 30	18: 33	
באר שבע	17: 40	18: 35	

אירון של צהלו

פרשת "נח"

שחיתות בני דור המבול חרגה מעבר לכל השגות אנוש בכל התחומים, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחברו, ולאחר דורות של כפירה, נולד בן ללמך, ונקרא שמו נח. **"ונח מצא חן בעיני ה' (ו', ח')."**

פרשת השבוע פותחת בתיאור מידותיו של נח:

"אלה, תולדות נח-- נח איש צדיק תמים היה, בדרתיו: את-האלקים, התהלך-נח." (ו', ט')

בגמרא (עבודה זרה ו) מבאר שם רש"י: **"תמים – עניו ושפל רוח"**.

הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל, היה נוהג להזכיר בערגה מיוחדת את השיחות שזכה לשמוע מפי גאון המוסר רבי איצליה פטרבורגר זצ"ל.

אחת השיחות החרוטות בזיכרונו באופן מיוחד, היא השיחה שעסקה בענין **מציאת חן** בעיני הקדוש ברוך-הוא. כשבסוף השיחה הפטיר רבי איצליה:

"כיצד זוכים למצוא חן בעיני השם יתברך?

שלמה המלך מגלה לנו את הסוד: **"ולענוים, יתן-חן." (משלי ג, לד).**

מי שאינו מתגאה במעלותיו ובמידותיו, ונוהג בענוה ובהכנעה הוא הוא הזוכה למצוא חן בעיני השם יתברך!..."

אמר הרב פרוף יונתן זקס: **"רבים חושבים שענווה פירושה הערכה עצמית נמוכה. זו טעות. ענוות אמת היא הידיעה שאנו עומדים לנוכח גדולה. ענווה היא שפה שבה היאני שלי שותק כדי שאשמע את קול ה'אתה'. ענווה אין פירושה לחשוב את עצמך פחות, אלא לחשוב על עצמך פחות."**

בבני אדם מפעם צורך עז בהכרה. עם השנים התחלנו להאמין שאם יש לך את זה – תדאג שכולם ידעו. אבל ענוות אמת לא זקוקה לכך. ענוות אמת נובעת מהאמונה כי מתחת לפני השטח של העולם ישנה נוכחות המכירה אותנו, אוהבת אותנו ומשגיחה על כל מעשינו. זו הידיעה שאנו ממלאים תפקיד בתוכנית הגדולה מאיתנו עשרת מונים. ענווה כזו היא מקור עוצמה אדיר. כי כאשר איננו חושבים כל כך על היאני, איננו נפגעים מדברי ביקורת או זלזול. זו לא סתם מידה טובה, זו תפיסת מציאות. אין זו המעטה בערך עצמך, אלא פשוט הכרה בערכם של אחרים. עניו הוא מי שלא חושב על עצמו, פשוט כי יש לו תמיד דברים חשובים יותר לחשוב עליהם."

"ויאמר אלקים לנח, קץ כל-בשר בא לפני--כי-מלאה הארץ חמס, מפניהם; והנני משחיתם, את-הארץ." (ו', י"ג)

ואמרו חז"ל: **"בא וראה כמה גדול כחה של חמס. שהרי דור המבול עברו על הכל ולא נחתם גזר דינם עד שפשטו ידיהם בגול שנאמר כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ" (סנהדרין קח).**

גם הגזירה שהיתה על נינוה, כפי שהכריז יונה הנביא (פרק ג, ד'): **"עוד אֶרְבְּעִים יוֹם, וְנִיְנוֹה נְהַפֶּכֶת."**, היתה על שפשטו ידיהם בגול. כפי שנאמר שם (פסוק ח'): **"וַיִּשְׁבּוּ, אִישׁ מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה, וּמִן-הַחֲמִס, אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם."** ופירש הרד"ק: **"מן החמס - הוא כנגד כולם ועליו נגזרה גזירתם."**

ואמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהוא הדין בכל הכישורים והכלים שחננו השיי"ת, אם משתמש בהם לצורך חולין ולא לעבודת ה' הריהו גוזל את הקב"ה.

ומפרש רש"י: **קץ כל בשר - כל מקום שאתה מוצא ... ועבודה זרה, אנדרלמוסיה באה לעולם והורגת טובים ורעים"**

שאלו פעם את הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, על דברי רש"י אלה, שלכאורה מלשון רש"י – 'והורגת טובים ורעים', שגם בדורו של נח היו אנשים שלא היו ראויים להימחות במבול יחד עם שאר בני דורם, ובכל זאת הם מתו עם החוטאים. אם כן, מדוע דוקא נח ניצול מן הגזירה?

השיב הרב שטיינמן: **"אתם יודעים למה דוקא הוא ניצול? כי הוא היה איש נח! 'חן' ו'נח' הם אותן אותיות."**

חז"ל הרי דרשו במדרש 'אלה תולדות נח' – נח לשמים ונח לבריות. אכן, היו עוד אנשים טובים בדורו של נח, אבל הם לא היו נוחים כמוהו!"

ומהי המשמעות של אדם נח? אדם זה הולך בתום לב. אין הוא רוטן, אין לו טענות ואין לו קפידות. אינו שונא ואינו שנוא, מחפש להיטיב עם הבריות ובורח בכל מאודו ממחלוקות וקטטות. זה הוא נח לבריות.

ואדם שהוא נח לבריות, זוכה למצוא חן בעיני השם! כפי אמרו חז"ל (אבות ג, י): **"כל שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו"**.

ובספר **"חרדים"** מגלה לנו המקובל רבי אלעזר אזכרי זי"ע (מגדולי חכמי צפת בתקופת ה"בית יוסף" והאר"י) וזה לשונו הק' (פרק ס"ו אות עה'): **"אם רוצה אדם למצוא חן בעיני ה', לא יכעס, שנאמר 'ונח, מצא חן בעיני ה'". ולא פירשו למה, אלא בשמו פרושו, שהיה נח בדבורו ובמעשיו והילוכו כדאיתא במדרש הנעלם: "אייר שמעון, מדת הצדיק, קשה לכעוס, ונח לרצות. וזו המידה גדולה מכולם, ובא הכתוב להורות, אלה תולדות נח, נח בדתו, נח בדבורו, נח במהלכו."**, לכן מצא חן."

וכיוצא בזה מובא בגמרא (פסחים קי"ג):

"שלשה הקדוש ברוך הוא אוהבן: מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר, ומי שאינו מעמיד על מידותיו."

מספר אברך בעל המעשה, שהתגורר בדירה בת חדר וחצי. המשפחה גדלה, ולכן היה צריך לרכוש דירה גדולה יותר. לבסוף, בשל התקציב, שעמד לרשותו, התפשר על דירה בת שני חדרים וחצי שיש בה אופציה להרחבה, וכל הרישיונות והאישורים היו כבר מוכנים. כמוכן, מחיר הדירה היה יקר יותר בגלל האישורים להרחבה. אבל היה שווה לשלם יותר, כדי שיוכל לבנות כשיתאפשר לו בעתיד.

בינתיים, השכן מהבניין ממול בנה, ופתח חלונות מול המקום שהאברך היה אמור לבנות בו. חלף זמן מה עד שהאברך השיג את הכספים לבניה. הוא בירר על קבלן טוב ואמין, הוכנה תוכנית, והעבודה עמדה להתחיל בשעה טובה.

והנה נקפצו על דלתו. בפתח עמד השכן וטען כלפיו: **"אם אתה תבנה, אתה תהרוס לי את הבית!"**, הוא טען בלהט. **"אתה תאפיל לי את הבית, ובנוסף תוכל להסתכל לי בתוך הבית. בקיצור, אני לא מוכן שתבנה!"** אומר לו האברך: **"יש לי רישיונות מהעירייה והיתר בניה להרחיב את הדירה. למעשה, קניתי את הדירה רק בגלל האפשרות להרחיב, אתה הוא זה שלא היית בסדר ופתחת חלונות שלא כדין."**

"אני מודיע לך דבר אחד: אם אתה תבנה, אני אעמוד מול הטרקטור ואשכב מתחת הגלגלים ולא אתן לך לבנות. אתה פה לא תבנה!!" – אמר השכן ויוצא מבית האברך.

האברך היה נסער מאוד וסיפר לאשתו את מה שאירע. **"קח אותו לדין תורה"**, מיעצת האשה. אולם בעלה עונה לה: **"אני לא מחפש לריב."** **"מי מדבר על ריב? דיברתי על דין תורה, שם יפסקו עם מי הצדק."** **"ראיתי עם מי יש לנו עסק, גם כשנלך לדין תורה, יהיו מריבות גדולות. אני לא רוצה לריב"**, הוא מסביר.

"אני לא מבינה אותך. צפוף וקשה לנו עכשיו, עברנו לדירה הזאת כדי להרחיב, ומה יהיה? הכול יישאר תקוע?"

הוא מתלבט: יש רישיונות מוכנים, המשפחה גדלה בינתיים. מה יהיה? איך נסתדר? מה לעשות, לבנות או לא לבנות? ... האשה לוחצת ורוצה שכבר יתחיל את תהליך הבניה.

"אנחנו צודקים במיליון אחוז, אבל אולי נלך לפנים משורת הדין?" ואשתו עונה לעומתו: **"אל תהיה צדיק הרבה! אל תשכח שאתה צדיק על חשבוננו ועל חשבון הילדים, צריך ללמד את השכן הזה לקח פעם אחת ולתמיד. ואדרבה – כבר דוד המלך ע"ה אמר: 'עם נבר תתברר ועם עקש תתפתל!'"**

לבסוף שכנע אותה להמתין עוד זמן מה, עד שיראו מה ילד יום. חצי שנה חלפה והאברך המשיך ללמוד כרגיל בכולל. יום אחד הגיע יהודי מבוגר וביקש ללמוד תורה. הוא קבע חברותא עם האברך. לאחר מספר ימים, כאשר הרגישו עצמם כידידים, שאל החברותא את האברך: **"כמה ילדים יש לך?"** **"שישה ילדים, בלי עין הרע"** השיב האברך.

"וכמה חדרים יש לכם?" הקשה היהודי. **"שניים וחצי"** ענה.

"איך אתם מסתדרים עם שישה ילדים בשני חדרים וחצי?" **"באמת קשה לנו. קניתי את הדירה במטרה להרחיב אותה ולבנות עוד חדרים, ויש לנו את כל האישורים, אבל השכן מהבניין ממול מתנגד."**

"מה זה מפריע לך?"

"הוא פתח חלונות מול הדירה שלי, וטוען שהבנייה תחסום לו את האור ותפגע בפרטיות שלי".

אמר החברותא: "אתה רואה שאני אדם מבוגר. את שנותי העברתי במסחר, והשנים שלי מעכשיו הן קודש לתורה ומצוות. הייתי סוחר, הרווחתי הרבה כסף, ואת הכסף שלי אני לא אקח לקבר, נכון?!"
האברך מביט בו בשתיקה ולא מבין את פשר ההשתפכות הפתאומית. החברותא מבחין בתמיהה שלו ומחייך: "אני מבקש ממך, שתלך ותקנה עכשיו דירה חדשה בת חמישה חדרים, יפה ומסודרת. תמכור את הדירה שלך ואת הפער בין שתי הדירות אני משלים".

"מה פתאום? מדובר בסכום ענק!!!"

"שמעת מה שאמרתי לך? עבדתי כל החיים שלי, ואני צריך להגיע עם משהו לעולם הבא. כל רגע שאתם תגורו בדירה החדשה, יהיה מצווה שלי..."

בסופו של דבר, האברך שמע לעצת החברותא. קנה דירה גדולה, מרווחת ויפה באזור מצוין, והכל בא על מקומו בשלום.

אין ספק, שהניסיון היה קשה ביותר. הוא ראה כיצד השכן מנצל את ליבו הטוב, ושתק. כיצד השכן הרשה לעצמו לעשות דין לעצמו ולבנות על חשבוננו – ולמרות זאת לא רב אתו. כאשר יש שנאת חנם – יש חורבן, צער וסבל. כאשר חיים באמונה עם הקב"ה ומוותרים – זוכים להצלחה.

אמר חז"ל בסוף מסכת עוקצין שהוא סוף ששה סדרי משנה: "אמר רבי שמעון בר חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום".

וכותב המקובל **רבי יעקב עדס שליט"א** בספרו "מדרכי העליה" (פרק ח'), שמכלל כוונת מאמר זה הוא, שעל ידי שיש שלום ניצולים מכעס. וזהו כלי מחזיק ברכה, שאם נכשל בכעס, אז אף אם זכה לברכות הרבה, מכל מקום עלול להיות שאינו זוכה להחזיק אותם מפני חילוף הנשמה, ואף שהיו לו ברכות, אינם מוחזקות אצלו. אך על ידי השלום שמצילו מהכעס, זוכה שכל ברכה שקיבל נשארת אצלו.

ומסיים שם: וכתבו חז"ל דבר זה דווקא בסיום הש"ס, לומר, שאם זכה האדם לסיים את הש"ס שהוא הארה גדולה ועצומה בנשמה, צריך מאד להיזהר שלא להפסיד האורות הרוחניים שקיבל, על ידי הכעס, אלא ישמור עצמו מן הכעס ועל ידי זה האורות הרוחניים ישמרו אצלו לנצח בכל תוקפם.

"מכל הבהמה הטהורה, תקח-לך שבעה שבעה--איש ואשתו; ומן-הבהמה אשר לא טהרה הוא, שנים--איש ואשתו." (ז', ב)

עד כדי כך הוא ההבדל בין בהמה טהורה לבהמה שאינה טהורה!! וכי פער גדול כל כך פער בין השתיים, עד אשר מזו נצטווה נח לשמר בתיבתו שבעה זוגות, ומזו הסתפקו בזוג אחד בלבד?!

אומר על כך **"ללקוט הגרשני"**, כי ההבדל ביניהם הוא, אכן, הבדל של שמים וארץ, דבר והיפוכו, עד כדי כך שזו אינה ראויה אלא לשימור בלבד, ואילו הבהמה הטהורה - ההפך - העולם נזקק לרבות שכמותה. הבה ונתבונן: בהמה טהורה אינה מזיקה לאף אחד, אינה נושכת ולא בועטת. ומה היא אוכלת? קש ותבן. תביא לה בשר היא בכלל לא רוצה לטעום ממנו. ומה היא תורמת לבני אדם? בשר, חלב, ועורות. היא משמשת ככלי רכב וככלי חרישה ועוד כהנה וכהנה.

ולעומתה, הבהמה הטמאה נושכת, טורפת, בועטת ומזיקה לכל. מזונה תלוי בטרף של בעלי חיים אחרים, ואף בני אדם מסתכנים בנוכחותה. ומה היא נותנת לנו? כלום. ממש כלום!

לכן אמר הקב"ה לנח, שמהבהמה הטהורה ייקח שבעה זוגות, כי הללו נחוצים לעולם, אך מהבהמה שאינה טהורה די בזוג אחד, כי איזו תועלת הם מביאים לעולם?

אולם לא רק בבעלי חיים קיים הבדל מהותי כל כך בין הטהורים לשאינם טהורים. גם בני אדם קיים הבדל דומה: איש טהור עסוק בנתינת תמיכה לאחרים, עשה שלעצמו הוא מסתפק בקב של חרובים. ולעומתו, איש שאינו טהור, עסוק כל העת בתענוגו, נוטל כל העת לעצמו ואינו מתחשב באחרים.

רצוי מאד שכל אדם יערוך לעצמו את חשבוננו, לאיזו קבוצת אנשים הוא חפץ להשתייך - לאלה הרצויים בשל היותם תורמים לזולתם ונחוצים לעולם, או לסוג האנשים שאין לעולם צורך בהם...

פשטי המקראות מציינים, שנח הוא דמות חיובית מאוד: "וַיִּזְחַק חָן בְּעֵינֵי ה'." (ו', ח'), "נח איש צדיק תמים הָיָה, בְּדֹרֵתָיו" (ו', ט'), "כִּי-אֶתְּךָ יָרִיתִי צְדִיק לְפָנַי, בְּדֹר הָהָה." (ו', א').

עם יציאתו מהתיבה, ממחר נח להקריב לקב"ה קורבנות, כהודאה על הצלתו, והקב"ה מברך אותו ואת בניו, וכורת עמם ברית, שמבול כזה לא ישנה עוד. יחסיו של נח עם הקב"ה מגיעים בכך אל רגע השיא שלהם.

"וַיִּבְרַךְ אֱלֹקִים, אֶת-נֹחַ וְאֶת-בְּנָיו; וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ, וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ. וּמִוֹרָאֵכֶם וּחְתָכֶם, יִהְיֶה, עַל-כָּל-חַיַּת הָאָרֶץ, וְעַל-כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם;" (ט', א'-ב')

מסופר, שפעם אחת נסע הרה"ק רבי **אורי מסטרעליסק** זיע"א עם אחדים מחסידיו דרך יער, ובאמצע הדרך עמדו הסוסים ולא חפצו ללכת הלאה, הלך בעל העגלה לראות מה מפחיד את הסוסים, וראה דוב עומד ורוצה לקפוץ על הסוסים, התחיל בעל העגלה לצעוק מפחד, אמר לו הצדיק, אל תתיירא והלך מהעגלה עד סמוך לדוב והגביה מעט כובעו מעל מצחו, ומיד ברח הדוב, אמר רבי אורי לאנשים שהיו אצלו, אל תאמרו שזהו מופת כי זה אינו כן, כי כתוב "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חיות השדה" (בראשית ט' ב'), אם האדם אינו מקלקל את צלם האלוקים שעליו, אין לו לירא משום חיה.

אך אף על פי כן, הרבו חז"ל לדבר בגנותו. רש"י מציין (ו', ט'), שיש מרבותינו, שדרשו את הפסוק "צדיק תמים היה בדורותיו" לגנותו של נח: "לפי דורו היה צדיק, ואילו היה דורו של אברהם לא היה נחשב לכלום".

גם בפסוק האומר שנח נכנס לתיבה "מפני מי המבול" (ז', ז'), הביעו חז"ל ביקורת כלפי נח: "אף נח מקטני אמונה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס לתיבה (אלא) עד שדחקוהו המים" (רש"י ע"פ המדרש).

לחז"ל הייתה אפוא מגמה ברורה לבקר את נח ולגמד את דמותו.

הדבר נראה תמוה, שכן התורה מעידה בפירוש על צדקתו של האיש, ואין בדבריה זכר לדברי גנאי או ביקורת ביחס אליו. אם כן, מה ראו חז"ל לשוות לנח מראה אחר מזה שמשתקף בפסוקי התורה?

התשובה לכך נעוצה, כנראה, בהתנהגותו של נח לאחר המבול.

נח יצא מן התיבה, ופגש בעולם חרב לגמרי. על כתפיו הייתה מוטלת המשימה לשקם את העולם כולו. ניתן היה לצפות, שנח ימהר וידאג לדברים הבסיסיים ביותר שלהם העולם זקוק: יזרע חיטה, יאפה לחם, יבנה בתים וכד'. אולם תחת כל זאת: "וַיִּחַל נֹחַ, אִישׁ הָאֲדָמָה; וַיִּשַׁע, כָּרָם." (ט', כ'). ומפרש רש"י: ויחל – עשה עצמו חולין", הוא מעוות את סדרי העדיפויות, נוטע כרם, מפיק ושותה יין, ולבסוף מתגולגל באהלו עירום וחסר אונים.

נפילה זו היא כנראה מה שהביא את חז"ל להמעיט בדמותו של נח שלפני המבול. חז"ל שיערו, שאם הגיע נח לידי התנהגות כזו, כנראה שלא היה צדיק גדול כל כך גם לפני כן, ו"הוכיח סופו של תחילתו".

המדרש (בראשית רבה ל"ו, ד) באמת מציין, שנח הכניס זמורות של גפן לתיבה, שאותן נטע לאחר יציאתו ממנה, ומכאן שהמחשבה אודות נטיעת הכרם גמלה בליבו של נח עוד לפני המבול.

לאחר המבול נח היה היחיד. לפניו עמדה המשימה הנכבדה של שיקום העולם. הרבה דברים היו טעונים בנייה מחדש, והיה צריך לגבש סדרי עדיפויות, ולהחליט מה לעשות קודם ומה אחר כך, והיאך היא הדרך הנכונה ליישב את העולם מחדש. נח התמודד כאן עם עצמו בלבד, ובהתמודדות הזו הוא הפסיד. במקום לבנות את הדברים הבסיסיים ביותר, הוא נטע כרם והשתכר.

סיפורו של נח הוא טראגי ביותר: אדם שהתמודד בגבורה עם כל בני דורו ויכל להם – לא הצליח לנצח במאבק עם עצמו. אדם שגבר על העולם כולו, נכנע לבקבוק ולטיפה המרה.

אולם לפעמים גם אנו לוקים באותה בעיה של נח: יודעים לשמור על עצמינו ולהתמודד עם גורמים חיצוניים המכריזים מלחמה על היקר לנו, אולם לא תמיד מצליחים לצאת מנצחים מהתמודדות שלנו עם עצמנו: לנצל את זמננו כראוי, ולקבוע גבולות וסדרי עדיפויות נכונים, **תוך משמעת וריסון עצמיים, בכח הפראי של התשוקה.** נפילתו של נח צריכה ללמד אותנו להקדיש תשומת לב רבה גם למאבק הזה.

נח ומשה רבנו כל אחד היה מנהיג בדורו, אלא שלכל אחד מהם היה מסלול הפוך כמו שמובא במדרש (ב"ר ל"ו, ג'): חביב משה מנח - נח שבתחילה נקרא "איש צדיק", נקרא בסוף "איש האדמה". אבל משה, שנקרא בתחילה "איש מִצְרַיִם" (שמות ב' ט'), נקרא בסוף "איש האלקים".